

НОВЕ ПОЛЬСЬКЕ ВИДАННЯ ПОЕЗІЙ ШЕВЧЕНКА*

Taras Szewczenko, Wybór poezji. Opracował Marian Jakóbiec, Wrocław — Warszawa — Kraków — Gdańsk, Zakład Narodowy sm. Ossolińskich, 1974.

У народній Польщі протягом двох останніх десятиріч вийшли у світ три збірки поезій Тараса Шевченка. Найповніша — третя — збірка, опрацьована професором-славістом Мар'яном Якубцем.

У передмові до книжки М. Якубец розповів про історичні умови розвитку української літератури, її особливості до появи «Кобзаря» Шевченка й охарактеризував найважливіші етапи життя і творчості поета, згадавши, зокрема, про його дружбу з поляками в Академії мистецтв у Петербурзі, в Києві і на засланні. Головну увагу автор передмови приділив аналізу поезій Шевченка, дотримуючись при цьому поділу, прийнятого радянськими шевченкознавцями: ранні поетичні твори, поетичний цикл «Три літа», поезії періоду заслання і твори останніх років життя.

Окремі ранні вірші Шевченка М. Якубец порівняв з творами на ці теми в інших літературах, зокрема в російській і польській. Це, безумовно, допоможе польському читачеві краще зрозуміти Шевченкову поезію. Польський шевченкознавець сказав справедливе слово і про поему «Гайдамаки». «Конфлікт, — пише він, — мав соціальне підґрунтя. Боролися між собою не українці і поляки, не православні і католики, а селяни і пани, гайдамаки і конфедерати». Оцінка, яку дав Якубец поемі «Гайдамаки», є новим словом у польському шевченкознавстві.

Провідними творами циклу «Три літа» М. Якубец вважає «незрівнянні, революційні поетичні памфлети», з-поміж яких вирізняє «Сон» («У всякого своя доля»), поему «Єретик» та посланіє «І мертвим, і живим...»

Із соціально-побутових поем автор передмови виділив «Наймичку». М. Якубец не проминув жодного твору збірки «Три літа», чітко визначив їх ідейно-художні якості.

Огляд творчості Шевченка завершується аналізом тематики й художніх особливостей творів, написаних після повернення поета з заслання. Аналізуючи переспів «Подражаніє Едуарду Сові», дослідник, щоправда, припускається помилки: це переробка не білоруської пісні, записаної Я. Чечотом, як твердить М. Якубец, а пісні, використаної Е. Желіговським у його драматичній поемі «Зорський».

У підсумковій частині передмови йдеться про творчий метод Кобзаря, його мову, стиль, ритміку та поетичне новаторство. Слід зазначити, що М. Якубец пов'язує всі ці характеристики творчості Шевченка тільки з романтизмом. Насправді ж Шевченко-поет керувався і принципами реалізму, реалістичні тенденції дуже помітні в «Кобзарі».

Добре, що автор передмови не задовольнився тільки оглядом Шевченкової поезії, але додав до нього ще два невеликі розділи, в яких розповів, як сприймалася поетична спадщина Шевченка на Україні, в Росії та в Польщі.

Польське шевченкознавство має свою багату історію. Від першого повідомлення про Шевченка, зробленого в польській пресі Р. Подберезьким («Tygodnik Petersburski», 1844, с. 569–570), до наших днів вийшло у світ понад сто розвідок, статей і ре-

* Подаємо за: Пачовський Т. Нове польське видання поезій Шевченка // Всесвіт. — 1975. — № 10. — С. 172–174.

цензій про Кобзаря. Про окремі з них висловив свою думку М. Якубец у розділі «Т. Шевченко серед поляків», справедливо розмежувавши польських шевченкознавців на два табори — демократичний і консервативний. Автор виявив у цьому питанні класовий підхід та глибокі знання.

Дослідження шевченкознавців народної Польщі за своїм змістом якісно відрізняються від праць попередніх дослідників. Народність, патріотизм і поетика Шевченкових творів, їхні художні особливості, взаємозв'язки поета з польською літературою — тематичне коло нового польського шевченкознавства. «Сучасний польський читач, — пише автор передмови, — розуміє соціальний і моральний аспекти «Гайдамаків» чіткіше й ґрунтовніше, ніж польські критики попередніх десятиріч». Безперечно, велика заслуга тут і М. Якубца, автора важливих праць з питань шевченкознавства.

Сім останніх сторінок передмови М. Якубец присвятив оглядові перекладів Шевченкових поезій польською мовою. Перші переклади — Л. Совінського — належать до 60-х років XIX ст. Крім них, Якубец назвав ще збірки А. Гожалчинського, В. Сирокомлі, П. Свенціцького й С. Грудзінського. На нашу думку, варто було згадати й про переклади В. Фельдмана, А. Блаховського, Т. Шумського, М. Грушецької та І. Франка.

Великим досягненням вважає Якубец збірку «Т. Szewczenko, Wiersze wybrane», видану С. Твердохлібом у 1913 році. Проте, говорячи про неї, слід було б, на нашу думку, згадати, що Твердохліб, керуючись модерністичними тенденціями, відходив від оригіналу.

До перших двох десятиріч XX ст. належать також переклади Л. Бельмонта, Б. Жираніка, С. Войнаровської і Е. Виломовського. Мабуть, слід було назвати й Р. Гамчикевича, який переклав чотири поезії Шевченка («Заповіт», «Кавказ», «Петрусь», «Молитва») й опублікував їх у газеті «Nowy Głos Przemyski» в 1925–1927 роках. Зупиняється М. Якубец і на збірці «Taras Szewczenko, Poezje wybrane» (Warszawa, 1936). У цій збірці виступили такі нові перекладачі як М. Беньковська, Т. Голендер, Я. Івашкевич, Ч. Ястшембец-Козловський, В. Слободнік.

Перемога народної влади в країні посприяла інтенсивному розвитку польського шевченкознавства, дала початок якісно новому його станові. Виходять у світ нові збірки перекладів. До першої з них, виданої 1955 року за редакцією і з вступним словом В. Слободніка та післямовою М. Якубца, ввійшло 86 поезій.

Другу збірку віршів Шевченка (за редакцією Є. Єнджеєвича) видано 1972 року. До неї ввійшло дев'ятнадцять творів, з яких одинадцять у перекладі Єнджеєвича.

Рецензована збірка, яка є третьою, найширша за своїм змістом. «Ми прагнули, — пише М. Якубец, — найбільш всебічно ознайомити нашого читача з його (Т. Шевченка. — Т. П.) поетичним доробком й одночасно з перекладачами різних епох, — від Леонарда Совінського до Анни Каменської і Остапа Лапського».

Баладу «Причинна», якою відкривається перший цикл книжки, подано у польському перекладі В. Сирокомлі. Тут же вміщено ще три твори в його перекладі: «Думи мої, думи мої, лихо мені з вами», «Іван Підкова» і «Гамалія». Переклади В. Сирокомлі поетичні, але не адекватні.

Позитивне враження справляють переклади Л. Левіна («Вітре буйний, вітре буйний»), Ч. Ястшембца-Козловського («Перебендя»), Л. Совінського («Гайдамаки») та В. Слободніка («Утоплена»).

Далі подаються поезії, які Т. Шевченко написав протягом 1843–1845 років, а також поеми «Сон», «Єретик», «Кавказ» та «І мертвим, і живим...»

У цьому циклі справедливо відведено належне місце Є. Єнджеєвичу. З його збірки вибраних поезій Шевченка використано переклади «Чигрине, Чигрине», «Холодний Яр» та ще деякі інші. Схвалення заслуговують переклади сучасних літераторів: Б. Жираніка («Гоголю»), М. Пехалю («Не завидуй багатому») і Л. Левіна («Не женися на багатій»).

До третього циклу «З часів арешту і заслання» вийшло п'ятдесят п'ять творів. Найбільше поезій подано в перекладі Ч. Ястшембца-Козловського, який майстерно відтворив оригінал — зокрема вірші «Мені тринадцятий минало», «Іржавець» і «Чернець». У даному циклі з давніх перекладів представлені К. Думанський, М. Беньковська, Т. Голендер і К. Вежинський.

Серед сучасних польських перекладачів чільне місце посідає В. Слободнік, який переклав твори Шевченка «Варнак», «У тієї Катерини», «У перетику ходила», «Утоптала стежечку» та «І досі сниться». Тут же виступають зі своїми перекладами Я. Чарни («Ой, одна я, одна»), Є. Літвінюк («Не кидай матері — казали», «І станом гнучким і красою»), Б. Жиранік («Садок вишневий коло хати»), К. Яворський («Не гріє сонце на чужині», «Ми заспівали, розійшлись», «Не так тії вороги»), М. Яструн («Пророк»), С. Струмф-Войткевич («Царі»), Є. Єнджеєвич («У неділеньку святую»).

Четвертий цикл перекладів «З останніх років життя» охоплює двадцять шість творів. Найбільше перекладів тут належить перу сучасних поетів. Цикл відкривається поемою «Неофіти», майстерно відтвореною М. Пехалем. У цій частині збірки виступили також перекладачі В. Слободнік, О. Лапський, Б. Жиранік, Є. Єнджеєвич і Т. Хрусцелєвський.

Заслугове похвали детальний коментар М. Якубца до перекладених поезій.

Рецензована книжка — це панорама і підсумок значних досягнень у царині освоєння польською літературою творчості Тараса Шевченка.